
OSMANLI LOMASISI

TAR311U

KISA ÖZET

1.ÜNİTEDiplomasi Tarihi ve Geçirdiği Dönemler

Günümüzdeki genel anlamıyla “devletlerarasındaki ilişkilerin yürütülmesi” olan diplomasi, tarihî süreçte yaşanan siyasî, iktisadî ve sosyal gelişmelere paralel olarak belli bir değişim ve dönüşüm geçirerek bugünkü şeklini almıştır. İnsanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar giden diplomasinin geçirdiği bu evrimleşme sürecine ve aşamalara geçmeden önce, kavram analizi yaparak diplomasinin ne olduğunu tespit etmek gerekir. Zira diplomasi kelimesi etimolojik anlamından bugünkü muhtevayı kazanmasına kadar geçen süreçte farklılıklar arz etmiştir.

DİPLOMASİ KAVRAMI

Diplomasi kavramının kökeni Grekçedir. Grekçedeki “**diplomadan** türetilen diplomasi, asıl olarak “*ikiye katlanmış*” anlamına gelmektedir. Fakat diploma, daha sonraları “*el yazısıyla yazılmış ve ikiye katlanmış kâğıt, belge*” manasında kullanılmaya başlanmıştır. Diplomasinin kazanmış olduğu bu anlam konumuz açısından önemlidir. Bilindiği üzere taraflar arasındaki diplomatik faaliyetlerin nihaî sonucu olarak bir anlaşma yapılır, bu metin hâline getirilir ve üzeri imzalanırdı.

Diplomasi, uluslararası siyasetin “resmî yollarla uygulamaya aktarılması sürecine” denir.

GEÇİCİ/TEK YANLI DİPLOMASİ

Tarihî süreçteki bilinen belli başlı bölgeler ve milletlerdeki Geçici/Tek Yanlı Diplomasinin uygulanmasıyla örnekler ilgili çalışmalarda zikredilmektedir. Fakat bunlar öyle homojen bilgiler olmayıp, çok dağınık ve karmaşık olarak geçmektedir. Ayrıca ilgili bilgiler genel olarak Avrupa ile Ortadoğu coğrafyasında yoğunlaşmaktadır. Mevcut bilgileri daha sistematik ve anlaşılır bir şekilde ele almaya gayret etmekle birlikte, ilgili kaynaklarda geçmeyen diğer bölgelerdeki diplomasi örneklerine de yer verilmektedir.

Diplomasi tarihinin birinci dönemi, “**Geçici/Tek Yanlı Diplomasi**” olarak adlandırılmaktadır. Yukarıdaki satırlarda da izah edildiği gibi, tarihin en eski dönemlerinde başlayarak ve takriben XV. yüzyıla kadar devam eden süreçte icra edilen Geçici/Tek Yanlı Diplomasiye aynı zamanda Latince karşılığı olan “**Ad Hoc Diplomasi**” de denmektedir. Türkçe karşılığı “*bunun için ve bu amaçla*” anlamlarına gelen Ad Hoc, “sürekli olmayıp, sadece belirli bir görevin” yerine getirilmesini ifade eden diplomasi olarak kavramsallaştırılmıştır.

Kadim Doğu’da Diplomasi

Bu genel bilgilerin dışında diplomasi tarihi hakkında en eski belge yine bu bölgeden çıkmıştır. Hititler (MÖ. 1650-MÖ. 1180) ve kadim Mısırlılar (MÖ. 3000-MÖ.670) arasında MÖ. 1285 yılında cereyan eden Kadeş Savaşı’nı sona erdiren “Kadeş Antlaşması”, diplomasi tarihinin bugün bilinen ilk vesikası olma özelliğine sahiptir. MÖ. 1278 yılında imzalanan ve orijinali Akadca olan bu antlaşmanın kil tablete basılmış bir kopyası Hitit İmparatorluğu’nun başşehri Hattuşa’da 1906 yılında bulunmuştur.

Diplomasi tarihinin bilinen ilk antlaşması, Hititliler ve Mısırlılar arasında MÖ. 1285 yılında imzalanan Kadeş Antlaşması’dır.Yine bu dönemlerde bölge devletleri arasında mektuplaşmaların vuku’ bulduğu da bilinmektedir. Siyasî özellikler taşıyan bu mektuplara “**Amarna**” denilmektedir.

Roma İmparatorluğu'nda Diplomasi

İnsanlık tarihinin en önemli ve etkili imparatorluklarından biri olan Roma İmparatorluğu'nda da (MÖ. 750 - MS. 476) diplomasinin var olduğu; fakat Roma'daki diplomasinin, Greklerdeki kadar ilerlemediği bilinmektedir. İlk etapta tezatmış gibi görünen bu tespitin izahı oldukça dikkat çekicidir. Bu durum, ilgili kaynaklarda Roma'nın devlet yapısıyla alakalı şu üç nedenle izah edilmektedir.

Birincisi; Roma İmparatorluğu'nun çok kuvvetli ve dinamik bir askerî güce sahip olması; buna dayanarak fetihçi bir siyaset takip etmesi ve bunu başta komşuları olmak üzere diğer devletlere kabul ettirmesiydi. Roma'nın hâkimiyetini doğrudan askerî yolla sağlamasından ve komşularıyla olan meselelerini yine bu şekilde çözmesinden dolayı; daha da önemlisi, bu üstün askerî gücünden dolayı çevresindeki devletleri kendisiyle eşit görmediği için diplomasiye ihtiyaç duymamıştır.

Roma'da diplomasinin gelişmemesindeki ikinci neden, imparatorluğa hâkim olan iktisadî yapısıyla alakalıdır. Son neden ise, Roma İmparatorluğu'nun geniş bir coğrafyada hâkim güç olarak kendi dilini ve kültürünü dayatmasıydı. Bu dayatma diğer toplumların ister istemez Roma'nın birer uydusu hâline getirmiştir. "**Fetialis Kurulu**", diplomatik görüşmeler neticesinde imzalanan antlaşmaların saklanması, protokol sorunlarının çözüme ulaştırılması ile savaşın ilan edilmesi ve barışın yapılması gibi belli işlerle uğraşmak için Roma'da ilk olarak kurulmuştur.

Çin'de Diplomasi

Medeniyet tarihinde eski ve önemli bir yere sahip olan Çin'in diplomasi tarihi ve geleneği de, buna paralel olarak oldukça eskidir. Takip edilebildiği kadarıyla Çin diplomasinin oluşması ve gelişmesi, Grek ve Roma diplomasilerine bir hayli benzemektedir. Özellikle de MÖ. VIII. ve MÖ. V. yüzyıllar arasındaki Çin diplomasi geleneği, eski Grek diplomasi pratiği ile benzer özellikler taşımaktadır. Çin diplomasisinde kurum olarak dikkatleri çeken "**Resepsiyon Bölümü**dür. Bu kurum, dışarıdan gelen elçi heyetlerin kabul edilmesi, hediyelerin ve vergilerin verilmesi, bunların Çin'e geliş gidişlerinin nasıl olması gerektiğine dair ayrıntılar gibi hususlarla ilgilenirdi. "Kotow", yabancı elçilerin Çin İmparatoru'nun huzuruna çıktıklarında giydikleri ve imparatorunun kendisine gelenleri aşağılaması anlamına gelen bir tür kıyafet.

İran'da Diplomasi

Kadim tarihe ve geleneğe sahip olan İran'da diplomasi, coğrafyasının şartlarına göre oldukça önemli bir araç olarak buraya hâkim olan devletler tarafından kullanılmıştır. Nitekim İran'ın, Avrupa ile Asya arasında bir köprü ve Anadolu'nun tabii bir uzantısı olan kadim kavimler göçünün cereyan ettiği bir koridor olması hasebiyle, sürekli olarak mücadele alanı olmuştur. Ayrıca kadim İpek Yolu'nun en önemli noktalarına da sahip olması aktif diplomasi için önemli bir neden teşkil etmiştir. MÖ. VI. yüzyılda Pers İmparatorluğu ile başlayıp Safevî ve ardılı devletlere (1501-1925) kadar bölgede kurulan bütün devletler, diplomasiyi önemli bir devlet geleneği olarak uygulanmıştır.

Eski Türklerde Diplomasi

Türklerin Müslüman olmasından önceki devletlerinde geçici diplomasi tıpkı diğer, kadim toplumlar gibi fazlasıyla icra edilmekteydi. Hatta diplomatik faaliyetleri yürüten dış işleri dairelerinden dahi bahsedilmektedir. Göktürklerde (552-744) ve Uygurlarda (742-840) diplomatik

temaslar, “*bitikçi*”, “*ılımgacı*” ve “*tamgacı*” diye adlandırılan görevliler tarafından yürütülürdü. Göktürkler buldukları konum itibarıyla Sasaniler ve Bizanslılarla, karşılıklı olarak gönderdikleri elçilerle diplomatik temaslar yapmaktaydılar.

Müslümanlarda Diplomasi

Tıpkı diğer kadim devletlerde olduğu gibi, farklı tarihlerde tarih sahnesine çıkan İslâm devletlerinde de aynı şekilde gelişmiş bir diplomatik gelenek vardı. Bunun nedenleri üç maddeyle izah edilmektedir: Öncelikle teorik bağlamda Kur’ân-ı Kerim’in barışı teşvik etmesi önemli bir nedendir. İkinci olarak, yine Kur’ân-ı Kerim’in diğer toplumlarla ilişkileri geliştirmekle alakalı bazı ayetleri içermesi bu bağlamda etkili olmuştur. İslâm öncesinde Araplarda da, özellikle de Mekke’de gelişmiş bir diplomasi geleneğinin bulunması da, üçüncü nedendir.

İslâm tarihindeki ilk diplomatik faaliyetleri bizzat Hz. Muhammed tarafından gerçekleştirilmiştir. Hz. Muhammed, 622 yılında Medinelî Müşrikler, Yahudiler ve Müslümanlar arasında yaptığı antlaşma bu bağlamda zikredilecek en önemli ilk örnektir. **Medine Vesikası** denen bu antlaşmayla, eskiden beri aralarında çatışma bulunan toplumlar barıştırılmış ve yeni bir toplumsal düzen inşa edilmiştir. Yine Hz. Muhammed, 628 yılında Medine toplumu adına Mekke’deki Kureyş yönetimi adına Süheyl bin Amr’la bizzat müzâkere yaparak neticesinde ilk antlaşma olan **Hudeybiye Antlaşması**’nı imzalamıştır.

İslâm tarihinin henüz daha ilk yıllarında başlayan bu diplomatik pratikler, daha sonraki dönemlerde de gelişerek devam etmiştir. Dört Halife Dönemi diye adlandırılan Hz. Ebubekir (632-634), Hz. Ömer (634-644), Hz. Osman (644-656) ve Hz. Ali (656-661) dönemlerinde aynı şekilde İslâm’a davet ve barış antlaşmaları yapmak üzere elçiler görevlendirilmiştir.

Selçuklularda Diplomasi

En önemli ve etkili Müslüman Türk devletlerinden birini çok geniş bir coğrafyada kuran Selçuklular (1040-1308), diplomasiyi etkin bir şekilde kullanmışlardır. Bu bağlamda gerek İslâm öncesi Türk diplomasi geleneği ve gerekse İslâm diplomasi geleneği önemli bir alt yapı sağlamıştır. Büyük Selçuklu Devleti, başta Abbasî Devleti olmak üzere Bizans İmparatorluğu ile diplomatik temaslara sahipti. Elçilerin özellikleri ve görevleri hakkında Selçuklu vezirlerinden Nizâmülmülk meşhur eseri “*Siyâsetnâme*”de önemli tespitlerde bulunmaktadır.

SÜREKLİ DİPLOMASİ

Diplomasi tarihinin ikinci dönemi “**Sürekli Diplomasi**”dir. Sürekli Diplomasi, devletlerarasındaki diplomatik temasların yürütülmesi veya duruma göre sorunların yurt dışında sürekli olarak istihdam edilen elçiler tarafından halledilmesine matuf faaliyetler olarak ifade edilebilir. Sürekli Diplomasi, takribi olarak XV. yüzyılda bugünkü İtalya üzerinde bulunan Venedik ve Ceneviz gibi şehir devletleri tarafından uygulanmaya başlanmış ve XIX. yüzyıldan itibaren de kademeli olarak bütün devletlere yayılmıştır.

Sürekli diplomasiye geçişin en önemli göstergesi olan daimi temsilci buldurmaya başlanmasının ilk örneklerine İtalyan şehir devletlerinde rastlanmaktadır. Nitekim bunlar henüz daha XI. yüzyıldan itibaren Filistin’de, Suriye’de, Mısır’da ve İstanbul’da “*potestas*” ve “*bailo*” denen konsoloslukları açmaya başlamışlardı. Asıl itibarıyla ticarî işlev gören bailo, bugünkü anlamda konsolosluktur. Bu diplomasi tarihi açısından oldukça önemli bir yeniliktir.

XIX. yüzyıl diplomasi tarihi açısından bambaşka bir yere sahiptir. Bu yüzyıl, diplomasi

“altın çağı” olarak adlandırılmıştır. Sürekli Diplomasinin doğduğu ve geliştiği Avrupa, Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Avrupa diplomasinin merkezi olarak kalmıştır.

SÜREKLİ DİPLOMASI’DEKİ YENİLİKLER

Sürekli diplomasiye geçişle birlikte diplomasi alanında önemli yenilikler yaşanmıştır. Bunlardan en önemli protokol uygulaması olmuştur. Devamında ise yeni diplomasi türleri ortaya çıkmıştır.

Protokol Uygulaması

Sürekli diplomasiye geçişle birlikte protokol uygulaması da başlamıştır. Belli merkezlerde bulunan daimî elçilerin sayısının artması böylesi bir ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Daha önceki dönemlerde böylesi protokol sorunlarıyla pek karşılaşılmamıştır.

Zira Katolik Kilisesi’nin hâkim olduğu yüzyıllarda haneden mensuplarının sıralamasını kendisi yapmaktaydı. Fakat kilisenin kuvvet ve kudretinin azalmaya başlamışsa birlikte kimin önde olacağı ve dolayısıyla diplomatik sıralamanın nasıl olacağı, tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma 1815 Viyana Kongresi’ne kadar sürmüştür. Bu kongrede ilgili devletlerin diplomatik temsilcilerinin sınıf ve dereceleri belirlenmiştir.

Viyana Kongresi’nde kabul edilen tüzüğe göre diplomatik temsilciler üçe ayrılmıştır:

1. Hükümdarlar yanına gönderilen Büyükelçiler ve Papa’nın elçisi “*Legalar*”
2. Hükümdarlar yanına gönderilen Ortaelçiler ve diğer temsilciler
3. Dışişleri Bakanları yanına gönderilen Maslahatgüzârlar Ardından imzalanan 1818 “*Aix-La Chappelle Protokolü*”, bu diplomatik temsilcileri şu şekilde belirlemiş ve dördüncü bir sınıfı daha eklemiştir:

1. Büyükelçiler ve Legalar
2. Ortaelçiler
3. Mukimelçiler
4. Maslahatgüzârlar

Zirve Diplomasisi

Devletlerarasındaki ilişkilerin elçilerin yanı sıra, duruma göre bunların doğrudan ilgili devletlerdeki “en üst seviyedeki karar alıcıları” olan hükümdarlar veya devlet başkanları tarafından yürütülmesine “*zirve diplomasisi*” denmektedir. Özellikle de XIX ve XX. yüzyılda sıkça müracaat edilen bu tarz diplomaside ilgili hükümdarlar, asıl amaçlarını gizleyerek daha ziyade turistik gezi kapsamında yabancı devletleri ziyaret etmektedirler.

Çok Taraşı Diplomasi

Aralarındaki bir sorunu çözmek için bütün tarafların bir araya gelmesiyle yapılan diplomasiye, “*Çok Taraşı Diplomasi*” denmektedir. 1618-1648 Otuz Yıl Savaşları’nı bitiren 1648 **Westphalia Antlaşması**’yla ilk defa uygulanan bu diplomasinin temel özelliği, Avrupa’da bulunan Protestan ve Katolik bütün devletlerin hemen hemen hepsinin katılımıyla gerçekleştirilmesi ve Avrupa’nın temel meselelerinin ele alınarak halledilmesidir. Katolik temsilcilerin Münster, Protestanlar ise Osnabrück şehrinde toplandığı taraflar, Otuz Yıl Savaşları’nın sonunda imzalanan barış antlaşmasını belirlemişlerdir. Bu tür diplomasiye verilecek ikinci örnek Osmanlı Devleti’nin de katıldığı **Karlofça Kongresi**’dir.

Çok Taraşı Diplomasi, daha sonraki yüzyıllarda daha ziyade savaşlar sonrasında yapılan barış görüşmelerinde uygulanmıştır. 1789 Fransız İhtilali’nin neden olduğu kargaşanın ve **Napolyon Savaşları**’nın (1796-1814) sonuçlarının izale edilmesi için toplanan 1815 **Viyana Kongresi**, Çok Taraşı Diplomasi de önemli bir yere sahiptir.

Konferans Diplomasisi

Avrupalı devletlerarasındaki bir takım sorunların toplantılar yoluyla çözümlenmesine, “**Konferans Diplomasisi**” denmektedir. Bu tür diplomasi daha ziyade 1815 Viyana Kongresi sonrasındaki süreçte uygulanmaya başlanmıştır. Avusturya Başbakanı Klemensvon Meternich’in (1773-1859), Fransa’ya karşı Avrupa’daki yerleşik düzeni kurtarma amacıyla diğer devletlerin hükümdarlarıyla ortak hareket etmesiyle ortaya çıkan bir diplomasi türüdür.

Parlamente Diplomasisi

Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın kurulmasının ardından oluşan yeni “örgütlü sistem” çerçevesinde, milletlerarası sorunların bazı uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla görüşülmesine “**Parlamente Diplomasisi**” denir. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı’nın (1939-1945) ardından ortaya çıkan BM’ye bağlı kuruluşlar ile Avrupa Birliği gibi teşkilatların ilgili kuruluşları bu diplomasiye etkin olmaktadır.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/osmanli-diplomasisi-ady212u?search=TAR311U>